

Beställaransvar dörrautomatiker

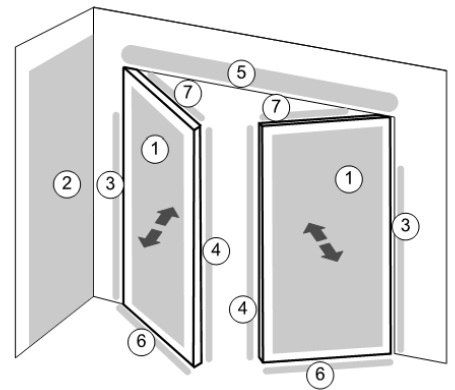
Uppdaterad version 2026 V. 1.2

Under de senaste åren, i synnerhet under 2022, har kunskapen ökat om att det vi i vardagligt tal kallar dörrautomatiker är maskiner som omfattas av det europeiska maskindirektivet (EU-direktiv 2006/42/EG).

I Sverige har maskindirektivet införlivats i svensk lagstiftning genom Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2023:4 och det är genom denna som ansvarsfrågan för tillverkare av maskiner regleras.

Ibland har det framställts som att det skulle vara frågan om nya regler men det stämmer inte. Tvingande krav har funnits sedan början på 1990-talet och den senaste föreskriften – AFS 2023:4 som också är gällande – trädde i kraft 2025.

Det är framförallt tre områden som regleras: 1. Krav på att upprätta tillverkningsdokumentation. 2. Att maskinen måste tillverkas på så sätt att den uppfyller de grundläggande hälso- och säkerhetskraven. 3. Att den måste CE-märkas, vilket i sig är ett intygande om att samtliga krav är uppfyllda.

Det enklaste sättet att vara säker på att de grundläggande hälso- och säkerhetskraven är uppfyllda är att tillämpa den harmoniserade standarden SS-EN 16005, som omfattar krav på säkerhet vid användning.

Ansvar

Det finns många regler och lagar som påverkar byggherrens/fastighetsägarens/nyttjarens ansvar. De två främsta är plan- och bygglagen (PBL) och arbetsmiljölagen (AML). Genom dessa ställs egenskapskrav för fastigheter gällande tillgänglighet och tillgänglig utrymning. Det ställs också krav på att byggprodukter ska vara lämpliga och bedömda.

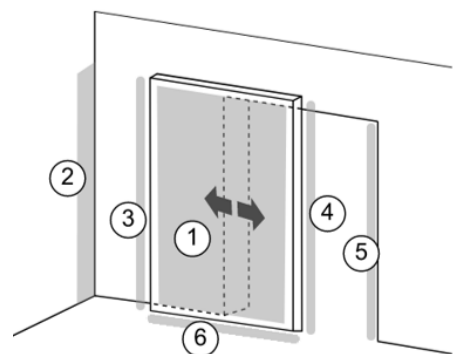
En konsekvens av detta är att maskindrivna dörrar måste konstrueras på så sätt att de uppfyller kraven. Detta görs genom att entreprenören följer den harmoniserade standarden så den överensstämmer med maskindirektivet.

För att fortsätta vara säker över tid behöver även maskinen service och underhåll enligt tillverkarens anvisning.

Det finns ingen möjlighet för en entreprenör att driftsätta en maskin som inte överensstämmer med lagstiftningen utan att bryta mot lagen.

Det är alltid maskintillverkaren (entreprenören) som har tolkningsföreträde och byggherren kan inte kräva att entreprenören frångår nödvändiga delar som krävs för maskinens överensstämmelse.

Om byggherren tillåter produkter som inte uppfyller kraven kan myndigheter besluta om allt från förelägganden till nyttjandeförbud. Det är kommunerna som har tillsynsansvar gällande byggherreansvaret och att denne uppfyller kraven i plan- och bygglagen, men även Arbetsmiljöverket kan bli inblandade om det är fråga om en arbetsplats. Arbetsmiljöverket är också tillsynsmyndighet för maskiner och kan besluta både om sanktionsavgifter och förelägganden.

Entreprenadformer

När en entreprenör monterar en drivenhet på en dörr och driftsätter den maskindrivna dörren blir entreprenören enligt lagen *tillverkare av en ny maskin*.

I en totalentreprenad (ABT06) är det lätt att förstå att entreprenören bär ansvaret för att allting överensstämmer med gällande regelverk. Men en vanlig missuppfattning finns i branschen om att entreprenören inte skulle ha tillverkningsansvaret vid en utförandeentreprenad (AB04) och därmed inte skulle ha en skyldighet att CE-märka, utan att det ansvaret skulle hamna hos beställaren. I verkligheten är det så att entreprenadjuridiken inte har någon betydelse för entreprenörens ansvar i egenskap av maskintillverkare. Lag och föreskrift går helt enkelt före entreprenadavtal.

Samma gäller även om det inte föreligger avtal enligt AB04 eller ABT06, entreprenören bär i samtliga fall tillverkaransvaret.

Vanliga fel

Ett återkommande problem är att bakkanten av slagdörrar inte skyddas. När en slagdörr ska maskindrivas måste bakkanten alltid skyddas. Exempel på tillåtna lösningar är klämfri bakkant eller skyddsanordningar som gör att man inte kan få in fingrarna i bakkanten. En vanlig lösning är – under vissa förutsättningar – en särskild typ av säkerhetssensor som också kan skydda bakkanten. Den största missuppfattningen är att det skulle räcka med att begränsa dörrens rörelseenergi ("low energy"), tvärtom mot vad många trots har det aldrig varit ett godkänt sätt att skydda bakkanten.

En annan förekommande misstolkning är att "low energy" ger ett tillräckligt skydd i samtliga fall. I vissa miljöer där det vistas en större del äldre, muskelsvaga, funktionshindrade eller små barn, är all kontakt med dörrbladet oacceptabel. I dessa fall måste dörrarna förses med säkerhetssensorer som skyddar användarna från kontakt med *hela dörren* oavsett om man använder "low energy" eller inte.

Exempelvis omfattas vårdinrättningar, skolor, förskolor och publika lokaler av dessa krav. Det finns också krav från Boverket på att dörrar i skolor, förskolor och entréer till bostäder ska ha klämskydd oavsett om dörrar är automatiska eller inte.

Vägen framåt

För att undvika att hamna i en besvärlig situation, med ändrings- och tilläggsbeställningar, där entreprenören inte kan utföra sitt åtagande behöver beställare tillse att projektering utförts på ett sådant sätt att förutsättningarna för maskinernas överensstämmelse finns redan från början. Kalkyler behöver justeras för att ta höjd för de faktiska kostnaderna, och inte som idag att många beställare försöker påverka entreprenörer att bryta mot lagen genom att låta bli att utföra maskinerna på de sätt som de måste utföras. Vidare är det viktigt att säkerställa att dörrmiljön fungerar på ett tillfredsställande sätt för framtida användare utan behov av kostsamt merarbete. Vi rekommenderar därför att tidigt involvera sakkunniga på automatiska dörrar i projekten samt att ställa ett generellt krav på maximal öppnings och stängningstid på 3 sekunder.

Även om det kan vara kostnadsdrivande att göra rätt, är det alltid billigare att göra rätt från början än att försöka ändra i efterhand. SLR – Sveriges Lås och Säkerhetsleverantörers Riksförbund, rekommenderar att serviceavtal tecknas med maskintillverkaren för att upprätthålla en fungerande och driftsäker maskin. Regelbunden service kan vara både tids- och kostnadsbesparande, samt vara en förutsättning för garantiåtaganden.

